



**KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT
ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE**

RAPORT PËRFUNDIMTAR

**MBI GJETJET DHE KONKLuzionET E MONITORIMIT TË ZGJEDHJEVE
PARLAMENTARE TË DT. 25 QERSHOR 2017**

Tiranë, Korrik 2017



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

Ky raport është përgatitur në kuadër të projektit “Përmirësimi i situatës të të drejtave të njeriut në Shqipëri nëpërmjet forcimit të shtetit të së drejtës – Klinika ligjore XI”, zbatuar nga Komiteti Shqiptar i Helsinkit dhe mbështetur financiarisht nga organizata Civil Rights Defenders, me fonde të Qeverisë së Mbretërisë Suedeze.



Kingdom of Sweden

Përmbajtja e këtij raporti është përgjegjësi e plotë e Komitetit Shqiptar të Helsinkit dhe nuk reflekton qëndrimin e Qeverisë Suedeze ose të organizatës Civil Rights Defenders

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara për subjektin autor. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet pa lejen dhe citimin e tij

Autor:

©Komiteti Shqiptar i Helsinkit

Rr. Brigada e VIII-të, Pallati “Tekno Projekt”
Shk. 2 Ap. 10, Tiranë-Shqipëri
Kutia Postare nr.1752
Tel: 04 2233671
Cel: 0694075732
E-mail: office@ahc.org.al;
Web site: www.ahc.org.al



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

1. Hyrje

Komiteti Shqiptar i Helsinkit (KShH) është organizatë jofitimprurëse e themeluar më 16 Dhjetor të vitit 1990. Misioni i KShH-së është të kontribuojë për respektimin e të drejtave të njeriut, forcimin e shtetit të së drejtës si dhe zhvillimin e zgjedhjeve të lira dhe të ndershme, në përputhje me Kushtetutën, Kodin Zgjedhor dhe aktet ndërkombëtare të zbatueshme në Republikën e Shqipërisë.

Prej vitit 1996, KShH ka monitoruar të gjitha zgjedhjet parlamentare dhe ato të qeverisjes vendore të zhvilluara në vendin tonë, me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit të publikut dhe institucioneve përgjegjëse (në nivel ekzekutiv, legjislativ dhe të administrimit zgjedhor) për rëndësinë që ka e drejta kushtetuese për të zgjedhur dhe për t'u zgjedhur.

KShH ka monitoruar Zgjedhjet për Kuvendin e Republikës së Shqipërisë, të mbajtur në dt. 25 Qershor 2017. Monitorimi i KShH-së u shtri në periudhën parazgjedhore, votimin si dhe numërimin e votave. Ky monitorim ishte i pjesshëm. Ai mbuloi 154 Qendra Votimi dhe 11 KZAZ të ndodhura në bashkitë Tiranë, Durrës, Elbasan, Shkodër, Kukës, Korçë, Vlorë, Fier dhe Gjirokastrë.

Për këtë qëllim, KShH trajnoi 160 vëzhgues (pjesa më e madhe Juristë), mbi aspektet ligjore dhe metodologjinë e vëzhgimit. Vëzhguesit u akredituan nga Komisioni Qendror i Zgjedhjeve. KShH ka bashkëpunuar dhe me Fondacionin Shqiptar për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar për të monitoruar respektimin e të drejtës së votës të kësaj kategorie të shtetasve.

Objekt vëzhgimi nga ana e KShH-së kanë qënë aspektet kryesore të procesit parazgjedhor dhe zgjedhor siç janë publikimi periodik i listave paraprake dhe përfundimtare të zgjedhësve, njoftimi në banesë lidhur me përfshirjen e zgjedhësve në lista, funksionimi i Komisionit Qendror të Zgjedhjeve (KQZ), ngritja dhe funksionimi i Komisioneve Zonale të Administrimit Zgjedhor (KZAZ), Komisioneve të Qendrave të Votimit (KQV), procesi i votimit dhe numërimin të votave, si dhe çështje të tjera të rëndësishme për mbarëvajtjen e zgjedhjeve.

Kontributi modest i KShH-së me këtë monitorim ka synuar që, nëpërmjet zbatimit rigoroz të Kodit Zgjedhor, zgjedhjet të ishin të lira, të ndershme dhe të standarteve ndërkombëtare. Ky monitorim edhe pse i pjesshëm shërbeu për të verifikuar në praktikë efektshmërinë e zbatimit të ligjit dhe të udhëzimeve të KQZ-së, duke krijuar në të njëjtën kohë edhe mundësinë e paraqitjes së rekomandimeve për përmirësimin e mëtejshëm të legjislacionit zgjedhor. Në funksion të misionit që ka KShH, krahas monitorimit është punuar edhe për sensibilizimin e zgjedhësve duke ngjallur interesin e tyre për ushtrimin lirisht të së drejtës së votës. KShH publikoi një video ndërgjegjësuese në faqen e internetit dhe në rrjetet e tij sociale, duke i bërë thirrje zgjedhësve që të votojnë në mënyrë të lirë e të ndershme dhe të mos binin pre e ndikimeve të paligjshme apo blerjes së votës.

KShH falenderon të gjithë vëzhguesit dhe korrespondentët në 9 bashkitë e mësipërme, për profesionalizmin, paanshmërinë dhe përkushtimin e tyre. Gjithashtu, falenderojmë



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

organizatën Suedeze Civil Rights Defenders dhe Fondacionin për Promovimin e Shoqërisë së Hapur (FPOS) që mbështetën financiarisht veprimtaritë tona për sensibilizimin dhe monitorimin e këtij procesi zgjedhor.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

2. Përmbledhje Ekzekutive

Megjithëse Komisioni i Posaçëm Parlamentar për Reformën Zgjedhore ishte ngritur qysh në Dhjetor 2015¹, mandati i tij u shty disa herë. Veprimtaria e këtij komisioni nuk ishte rezultative pasi nuk u arrit të shqyrtohej dhe rrjedhimisht të reflekttoheshin në Kodin Zgjedhor ndryshimet e kërkuara në zbatim të Rekomandimeve të OSBE/ ODIHR-it të adresuara në Zgjedhjet e vitit 2015 si dhe në raportet e zgjedhjeve të mëparshme. Reforma zgjedhore nuk u kurorëzua me sukses pasi mbizotëruan interesat partiake kundrejt interesit publik, u vërejt mungesë dialogu konstruktiv mes partive politike dhe mospërfshirje e ekspertëve të fushës në këtë proces.

Me Dekretin nr. 9883, dt. 05.12.2016, të Presidentit të Republikës së Shqipërisë u caktua data 18 Qershor 2017 për zhvillimin e Zgjedhjeve të përgjithshme për Kuvendin. Por, mospjesëmarrja e opozitës në parlament vështirësoi përgatitjet paraprake të procesit zgjedhor, ndërsa u ndërpre edhe shqyrtimi i rekomandimeve të OSBE/ODIHR-it.

Zgjedhjet po afroheshin dhe ngërçi politik vazhdonte. Për kapërcimin e tij, për ngjalljen e besimit të opozitës se do të garantoheshin zgjedhje të lira dhe të ndershme, në datë 18 maj 2017 u arrit marrëveshja midis mazhorancës dhe opozitës, ndërsa Presidenti i Republikës caktoi datën 25 qershor 2017 si datë të re për zgjedhjet². KShH mendon se, efektet pozitive të kësaj marrëveshjeje kanë qenë të dukshme pasi ajo ç'tensionoi gjendjen e krijuar, opozita pranoi pjesëmarrjen në zgjedhje, u regjistrua si subjekt zgjedhor si dhe u kthye në Kuvend duke mundësuar miratimin e komisioneve parlamentare *ad hoc* në funksion të zbatimit të ligjit të *Veting-ut*.

KShH, edhe pse e ndërjegjshme për situatën emergjente që u krijua dhe ndikimin që pati marrëveshja mes mazhorancës dhe opozitës në zhblokimin e ngërçit politik, vlerëson se disa çështje të natyrës ligjore duhet të sanksionoheshin me ligj, sidomos në përcaktimin e afateve të tjera në Kodin Zgjedhor. Marrëveshjes politike iu dha përparësi por pavarësisht nga qëllimi, kjo nuk pajtohet me parimet e shtetit të së drejtës. Disa prej ndryshimeve në ligjin mbi partitë politike dhe median, që u miratuan me shumicë votash, nuk ishin në pajtueshmëri me Kodin Zgjedhor, si akt i miratuar me votim të cilësuar, ku rregullohet edhe çështja e transmetimit të reklamave dhe financimi i partive politike. KShH mendon se, miratimi në një kohë të shkurtër i këtyre ndryshimeve ligjore, cënoi parimin e gjithëpërfshirjes që është faktor i rëndësishëm në fushën e ndryshimeve në legjislacion, në përputhje me parimet kushtetuese³.

Monitorimi i kryer në disa nga bashkitë⁴ kryesore të vendit evidentoi se, në disa raste ekstraktet e zgjedhësve nuk ishin shpallur periodikisht çdo muaj deri në publikimin e listës përfundimtare, madje ato nuk mundësonin aksesin e shikimit nga zgjedhësit për shkak të

¹ Vendim nr. 110/2015, “Për ngritjen e Komisionit të Posaçëm Parlamentar për Reformën Zgjedhore”, i Kuvendit të Shqipërisë, i ndryshuar.

² Me Dekretin nr. 10351, dt. 21.05.2017, “Për një ndryshim në Dekretin nr. 9883, dt. 15.12.2016 “Për caktimin e datës së zgjedhjeve për Kuvendin”.

³ <http://www.ahc.org.al/wp-content/uploads/2017/06/Raport-me-Gjetje-dhe-Konkluzione-per-Monitorimin-Parazgjedhor-i-KSHH-14.06.2017.pdf>

⁴ Bashkitë Tiranë, Kukës, Shkodër, Elbasan, Fier, Vlorë, Gjirokastrë dhe Korçë.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

vendeve ku ishin shpallur apo sepse pasdite ambientet ishin të mbyllura. Gjatë këtij vëzhgimi u konstatua gjithashtu se nuk ishte zbatuar neni 52, i Kodit Zgjedhor, për njoftimin me shkrim të zgjedhësve mbi qendrën e votimit dhe numrin rendor në listë. Në disa raste, njoftimet ishin bërë me burimet njerëzore e financiare të njëjstëve të qeverisjes vendore edhe për shkak se nuk dispononin fondin përkatës të shpenzimeve që duhet të dërgohej nga Ministria e Punëve të Brendshme (*që në fakt u dërgua me vonesë*).

Nga verifikimet e realizuara në disa Institucione të Ekzekutimit të Vendimeve Penale Peqin dhe Lezhë (Burgje) rezultoi se kishte të dënuar që nuk dispononin dokument identifikimi me të dhëna biometrike (pasaporte/kartë identiteti). Disponimi i këtij dokumenti është kusht ligjor për ushtrimin e të drejtës së votës. Për këtë, KShH ka njoftuar Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve dhe KQZ-në.

Kodi Zgjedhor ndalon përdorimin e fondeve dhe mjeteve shtetërore dhe burimeve njerëzore dhe logjistike gjatë procesit zgjedhor (*shkelje të tilla janë vërtetuar në zgjedhjet e mëparshme madje janë evidentuar edhe në raportet e OSBE/ODIHR-it*). Këshilli i Ministrave miratoi një akt të veçantë nënligjor me qëllim ndalimin e rasteve të përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të shtetit gjatë procesit zgjedhor si dhe për të mos lejuar kryerjen e veprimeve ose dhënien e premtimeve, favoreve për të mbështetur subjekte të caktuara zgjedhore⁵.

Disa subjekte zgjedhore kanë filluar aktivitetet politike me natyrë elektorale më parë se afati ligjor (18 Maj 2017, referuar datës së zgjedhjeve 18 Qershor 2017). Ashtu si edhe në zgjedhjet e kaluara, nga monitorimi i pjesshëm i medias është vënë re se, për qëllime propagandistike është përdorur përrurimi apo inaugurimi i punëve apo investimeve publike, të kryera nga qeverisja në nivel qendror apo vendor. Kjo i ka vënë subjektet zgjedhore që përfaqësonin mazhorancën në pozita pabarazie në raport me subjektet e tjera zgjedhore.

BMM ka raportuar çdo ditë mbi mbulimin e fushatës zgjedhore nga operatorët radio-televizivë. Me sugjerimin e tij, KQZ ka vendosur kompensimin e kohës së transmetimit për disa subjekte zgjedhore. Megjithatë, jemi të mendimit që, Kodi Zgjedhor duhet të përmbajë shprehimisht kriteret e integritetit moral dhe profesional të përzgjedhjes së anëtarëve të BMM-së, të cilat aktualisht rregullohen me akt nënligjor të KQZ-së. Këto kriteret duhet të forcohen më tej. Gjithashtu, zgjedhja e anëtarëve të BMM-së sugjerojmë të mos jetë në kompetencën e anëtarëve të KQZ-së, të cilët mund të mos jenë të paanshëm, në kushtet e përbërjes aktuale të KQZ-së.

KShH vlerëson se, për verifikimin e integritetit të kandidatëve për deputetë në përputhje me Ligjin nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike” (*ligji për dekriminalizimin*), KQZ-së i janë vendosur afate të pamjaftueshme për të verifikuar në mënyrë cilësore formularët e paraqitur nga subjektet zgjedhore. Madje, edhe afatet e verifikimit të të dhënave të kandidatëve nga Prokuroria e Përgjithshme si dhe në vijim, nga KQZ-ja, janë të kufizuara. KShH sugjeron që, kjo çështje

⁵ VKM nr. 473, datë 1.6.2017, “Për marrjen e masave dhe monitorimin e veprimtarisë, sjelljes apo përdorimit të burimeve njerëzore, financiare dhe logjistike të administratës shtetërore, gjatë procesit zgjedhor për Zgjedhjet në Kuvendin e Shqipërisë për vitin 2017”.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

të adresohet duke bërë ndryshimet e nevojshme në Kodin Zgjedhor, me qëllim që gjatë zbatimit të ligjit për dekriminalizimin të shmanget çdo formalizëm.

KShH ka konstatuar me shqetësim propozimet me vonesë nga ana e subjekteve zgjedhore dhe zëvendësimin deri në momentin e fundit të një numri komisionerësh të niveleve të dyta dhe të treta (KZAZ, KQV, GNV), fenomen ky që në këto zgjedhje ka qenë më i theksuar dhe i dukshëm. Ndryshimet e shpeshta në përbërjen e këtyre komisioneve si dhe vonesat në propozimin e anëtarëve të tyre reflektuan në trajnimin e shpejtë dhe jo cilësor të anëtarëve të këtyre komisionerëve. Këto vonesa dhe zëvendësime ndikuan në disa raste në moszbatimin siç duhet të Kodit Zgjedhor gjatë procesit të votimit dhe numërimit si dhe bllokimin e procesit të votimit pa shkaqe ligjore⁶.

Atmosfera e përgjithshme në ditën e votimit ka qenë përgjithësisht e qetë. Në media janë raportuar incidente të izoluara, për të cilat organet e ndjekjes penale kanë filluar hetimet përkatëse.

Në media u bënë publike disa pretendime të subjekteve zgjedhore për disa raste të shitblerjes së votës. Shitblerja e votës është e dënuar penalisht por KShH vlerëson se, kjo kërkon ndërgjegjësimin e qytetarëve për të denoncuar dhe parandaluar këtë fenomen. Gjatë fushatës zgjedhore, partitë politike (subjektet zgjedhore) duhet të ndërgjegjësojnë elektoratin të distancohet nga çdo akt i shitblerjes së votës. Në krahasim me zgjedhjet e kaluara është pozitiv fakti që ka patur një rritje të numrit të rasteve të denoncuar të krimeve elektorale, çka mundëson hetim të plotë dhe efektiv nga organi i Prokurorisë.

Vlerësojmë se, deklaratat e përsëritura të disa prej liderëve partiake drejtuar elektoratit gjatë ditës së votimit edhe pse nuk ishin propagandë e drejtpërdrejtë zgjedhore cënuan heshtjen zgjedhore. KShH mendon se, KQZ duhet të luante një rol më proaktiv në marrjen e masave në përputhje me Kodin Zgjedhor.

Gjatë ditës së votimit, Policia e Shtetit ka ndërhyrë me kërkesë të KQV-ve ose KZAZ-ve. Vëzhguesit e KShH-së kanë raportuar se, sjellja e punonjësve të policisë ka qenë korrekte dhe në përputhje me ligjin.

Gjatë monitorimit të procesit të numërimit është vërejtur se ai ka qenë kryesisht transparent, vëzhguesve të KShH-së i është mundësuar akses në monitorimin e këtij procesi. Gjithashtu, kutitë e votimit dhe të materialet zgjedhore, me disa përjashtime, kanë mbërritur në afatin ligjor, procedurat për numërimin e votave janë respektuar dhe kontestimet ndërmjet anëtarëve të GNV-ve dhe të KZAZ-ve kanë qenë minimale.

Lodhja e anëtarëve të GNV-ve, kushtet e papërshtatshme të ambjenteve të VNV-ve, mungesa e trajnimit të duhur të komisionerëve për shkak të emërimit të vonuar apo zëvendësimit të shpeshtë të tyre, prezenca e theksuar e personave të paautorizuar pranë apo brenda VNV-ve, etj., në disa raste ka ndikuar në zvarritjen e procesit. Në tërësi, krahasuar me proceset zgjedhore që janë zhvilluar në të kaluarën është pozitiv fakti se në këto zgjedhje procesi i numërimit dhe tabulimi i rezultateve për çdo zonë zgjedhore është realizuar në kohë të

⁶ Në disa qendra votimi në Bashkinë Kavajë



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

shkurtër nga KZAZ-të, përkatësisht dy ditë nga mbyllja e votimit (dt. 27.06.2017). Në këtë drejtim ka ndikuar edhe sjellja e subjekteve zgjedhore, të cilat, në raport me zgjedhjet e kaluara evidentuan një nivel më të lartë përgjegjshmërie dhe ulën nivelin e kontestimeve të tyre gjatë këtij procesi. Rrjedhimisht u vunë re përmirësime të ndjeshme në lidhje me shpejtësinë dhe efikasitetin e ecurisë së procesit të numërimit.

KShH vlerëson pozitivisht punën e KQZ-së si organi më i lartë i administrimit zgjedhor, megjithëse ai ka vepruar në kushte jo të favorshme duke u dhënë zgjidhje problemeve të rëndësishme. Në mbledhjet e hapura të KQZ-së ka mbizotëruar fryma e kolegjalitetit. Në ndryshim nga zgjedhjet e kaluara, vetëm në raste sporadike u vërejt gjatë procesit të administrimit parazgjedhor, pozicionim i anëtarëve të KQZ-së për çështje të rëndësishme, duke evidentuar qëndrime dhe mendime të ndryshme të cilat përkonin përkatësisht tek anëtarët e propozuar nga shumica parlamentare dhe tek anëtarët e propozuar nga opozita parlamentare, sikurse ishte debati për afatin e regjistrimit të listave të kandidatëve. KShH vlerëson se, në disa raste KQZ-ja mund të tregojë proaktive në rastet e cënimit të heshtjes zgjedhore apo në drejtim të mbikëqyrjes së veprimtarisë ligjore të komisioneve më të ulëta. KShH mendon gjithashtu se, KQZ duhet të vlerësonte sinjalizimet e KShH-së për pengesat që ju krijuan në disa raste vëzhguesve tanë nga KQV-të dhe të ndërhynte për respektimin e nenit 7, të Kodit Zgjedhor, ku parashikohen të drejtat e vëzhguesve.

Megjithë parregullsitë në drejtim të disa standarteve zgjedhore si dhe disa incidenteve të izoluara, procesi për Zgjedhjet për Kuvendin të dt. 25 Qershor 2017, në të gjitha fazat e tij ka garantuar vullnetin e zgjedhësve si dhe ka rritur besimin e tyre tek administrata zgjedhore.

Sipas KQZ-së⁷, në këto zgjedhje morën pjesë në votim 1.613.087 zgjedhës ose 46.72 % e numrit të përgjithshëm. Kjo përqindje pjesëmarrjeje si dhe shtyrja e orarit të mbylljes të votimit nga KQZ evidentuan një pjesëmarrje pak më të ulët se në zgjedhjet e kaluara, pasi në Zgjedhjet e përgjithshme për Kuvendin e RSh-së në vitin 2013 pjesëmarrja në votime ishte 53,47%, ndërsa në Zgjedhjet për Organet e Qeverisjes Vendore në vitin 2015 pjesëmarrja në votime ishte 47,83 %. Këtu ka ndikuar edhe fakti se data e zgjedhjeve ishte festë zyrtare por edhe ulja e besimit të shtetasve tek subjektet zgjedhore.

⁷ Njoftim për Shtyp dt. 27.06.2017, i KQZ-së



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

3. Procesi parazgjedhor

3.1 Listat e Zgjedhësve

Siç përmendëm më lart, KShH ka monitoruar publikimin e ekstrakteve të përbërësve zgjedhorë që, sipas ligjit duhet të shpalleshin periodikisht çdo muaj deri në publikimin e listës përfundimtare, duke filluar nga data 5 Janar 2017.

Nga verifikimi ynë në bashkitë ku u shtri monitorimi rezultoi se, përgjithësisht ekstraktet e përbërësve zgjedhorë nuk janë publikuar në afatin e caktuar. Vëzhguesit e KShH-së kanë konstatuar se ato mbanin datën e një apo dy muajve më parë ose edhe datën e publikimit të tyre të parë (*dt. 31.12.2016*). Gjithashtu, u vëzhgua se ekstraktet publikoheshin pranë zyrave të Gjendjes Civile ose në ambiente publike duke mos orientuar qartë zgjedhësit se ku duhet të verifikojnë emrin e tyre në listë. Sipas, nenit 51, pika 4, të Kodit Zgjedhor në fuqi, publikimi i ekstraktit të përbërësve zgjedhorë të zgjedhësve bëhet **në ambjentet e zyrave të gjendjes civile ose në ambjentet pranë tyre me akses të lirë për publikun**, si dy forma alternative të publikimit të tyre pa përcaktuar asnjë formë si prioritare. Në rastet kur, ekstraktet zgjedhore janë afishuar në shkolla, kopshte, etj, ato mund të aksesoheshin vetëm gjatë orarit zyrtar të punës apo ishin afishuar në vende publike që mund të dëmtoheshin nga faktorë të jashtëm.

Pas thirrjes së Drejtorisë së Përgjithshme të Gjendjes Civile pranë Ministrisë së Punëve të Brendshme⁸, për pezullimin e gjobës lidhur me deklarinimin e vendbanimit nga shtetasit, gjatë procesit të publikimit të këtyre listave janë raportuar ndryshime të adresës së vendbanimit të shtetasve, ndryshime të cilat janë reflektuar më tej, në regjistrin e Gjendjes Civile si dhe në ekstraktet zgjedhore.

Nga të dhënat e marra nga zyrat e Gjendjes Civile në bashkitë e mësipërme nuk rezultoi të ketë patur ankesa administrative për korrigjimin e listave dhe se interesimi i votuesve për t'u njohur me listën e zgjedhësve ka qënë i paktë. Gjithashtu, nga sondazhet tona të pjesshme nuk ka rezultuar që të ketë patur zgjedhës që t'i jenë drejtuar gjykatës, në rast kur emrat e tyre nuk figuronin në listat përfundimtare të zgjedhësve.

Bazuar në komunikimin zyrtar me Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve, rezultoi se, numri i personave të dënuar me burgim (me vendim të formës së prerë) që u është hequr e drejta e votës, në zbatim të Ligjit nr. 138/2015 "Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike" është 2169 persona⁹. Kërkesa e KShH-së drejtuar Gjykatës Kushtetuese për shfuqizimin e disa dispozitave lidhur me këtë çështje në ligjin për dekriminalizimin nuk është pranuar nga kjo gjykatë. Aktualisht po vlerësohet mundësia e dërgimit të çështjes në Gjykatën Evropiane të Drejtave të Njeriut (Gjykata e Strasburgut), pasi kemi marrë autorizimet nga disa të dënuar.

⁸ <http://www.punetebrendshme.gov.al/al/te-rejat/lajme/dpgjc-njofton-deklarimi-i-ndryshimit-te-vendbanimit-falas-deri-ne-28-korrik-2017>

⁹ Përkatesisht, në IEVP Peqin 465 persona; IEVP Fushë-Krujë 162 persona; IEVP Lezhë 344 persona; IEVP Korçë 220 persona; IEVP Rrogoshinë 153 persona; IEVP Lushnjë 121 persona; IEVP Fier 465 persona; IEVP Krujë 68 persona.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

Gjithashtu, nga vëzhgimi që KShH realizoi në Institucionin e Ekzekutimit të Vendimeve Penale Peqin në dt. 5 Qershor 2017, rezultoi se, 66 të burgosur në listën e zgjedhësve të këtij burgu nuk dispononin kartë identiteti për ushtrimin e të drejtës së tyre të votës.

3.2 Njoftimi me shkrim në banesë i Zgjedhësve

Deri në dt. 6 Mars 2017¹⁰, kryetarët e bashkive duhet të merrnin masa që, çdo zgjedhës të njoftohej me shkrim në banesën e tij se, në cilën qendër votimi do të votojë dhe në cilin numër rendor të listës së zgjedhësve ndodhet emri i tij.

Siç u përmend më lart, vëzhguesit e KShH-së kanë konstatuar se, njoftimi me shkrim i zgjedhësve të përfshirë në ekstraktet e përbërësve zgjedhorë nuk është realizuar brenda afatit ligjor, dt. 5 Mars 2017. Gjithashtu, ky njoftim nuk është realizuar për të gjithë votuesit në vend.

Shtetasit e pyetur nga KShH në bashkitë e ndryshme¹¹, në shumicën e tyre kanë deklaruar që nuk kanë marrë asnjë njoftim me shkrim nga njësitë vendore ku ata banojnë. Nga ana tjetër, punonjësit e zyrave të Gjendjes Civile apo të bashkive kanë pretenduar se, ky detyrim ligjor është respektuar, qoftë edhe pas kalimit të këtij afati ligjor. Disa njoftime ishin bërë me inisiativë të njëjësive të qeverisjes vendore edhe pse nuk dispononin fondin për këtë qëllim.

KShH ka njoftuar zyrtarisht Ministrinë e Punëve të Brendshme¹², pasi vetëm në dt. 1 Mars 2017 (*pesë ditë para plotësimit të afatit ligjor*), ky institucion ka bërë me dije se, ka akorduar fondin prej 13.8 milionë lekë në dispozicion të njëjësive të qeverisjes vendore për këtë proces.

3.3 Regjistrimi i Subjekteve Zgjedhore

Partitë politike, përveç atyre të opozitës, kanë respektuar detyrimin ligjor për t'u regjistruar si subjekte zgjedhore në KQZ¹³ brenda afatit ligjor, dt. 8 Prill 2017.¹⁴ Në ndryshim nga zgjedhjet e mëparshme, në këto zgjedhje është vërejtur se nuk ka patur subjekte zgjedhore të regjistruara si koalicion zgjedhor. Në këto zgjedhje parlamentare nuk mori pjesë asnjë kandidat për deputet i propozuar nga një grup zgjedhësish.

Referuar Kodit Zgjedhor¹⁵, partitë politike depozitojnë listën shumëemërore jo më vonë se 50 ditë para datës së zgjedhjeve. Vendimi për miratimin e tyre nga KQZ-ja është bazuar në nenin 73, pika 2, të Kodit Zgjedhor por është kontestuar nga disa anëtarë të KQZ-së.

¹⁰ Neni 52, i Kodit Zgjedhor

¹¹ Bashkitë Kukës, Shkodër, Elbasan, Fier, Vlorë, Gjirokastër dhe Korçë

¹² Me Shkresën nr. 135, dt. 3 Mars 2017, "Mbi njoftimin me shkrim të zgjedhësve në banesë sipas Kodit Zgjedhor"

¹³ Regjistruar nga KQZ në dt. 15.03.2017, 20.03.2017 dhe 03.04.2017

¹⁴ U regjistruan 15 subjekte zgjedhore për zgjedhjet për Kuvend 2017, me një total prej 2180 kandidatë për deputetë nga të cilët 41.70 % femra

¹⁵ Neni 67, Pika 1, i Kodit Zgjedhor



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

Plani orientues i miratuar nga KQZ, që përmban edhe afatet përkatëse të procesit parazgjedhor duke përfshirë edhe datën 29 prill 2017 për regjistrimin e listave shumemërore të kandidatëve, është miratuar me unanimitet të të gjithë anëtarëve. Qëndrimi i ndryshëm ndërmjet anëtarëve të KQZ-së për këtë afat, evidentoi pozicionim të anëtarëve të KQZ-së, i cili përkoji përkatësisht tek anëtarët e propozuar nga shumica parlamentare dhe tek anëtarët e propozuar nga opozita parlamentare.

3.4 Komisioni Qendror i Zgjedhjeve¹⁶

KShH vlerëson pozitivisht punën e KQZ-së si organi më i lartë i administrimit zgjedhor, megjithëse ai ka vepruar me kushte jo të favorshme duke u dhënë zgjidhje problemeve të rëndësishme.

Në ndryshim nga zgjedhjet e kaluara, vetëm në raste sporadike u vërejt gjatë procesit të administrimit parazgjedhor, pozicionim i anëtarëve të KQZ-së për çështje të rëndësishme, sikurse është evidentuar edhe më sipër. Pavarësisht se në një shkallë më të ulët, ky pozicion evidentoi sërish nevojën për depolitizimin e këtij institucioni të rëndësishëm qendror të administrimit zgjedhor.

Në mbledhjet e hapura të KQZ-së ka mbizotëruar fryma e kolegjalitetit. Megjithëse, KShH vlerëson se, në disa raste KQZ-ja mund të tregojë proaktive në drejtim të mbikqyrjes së veprimtarisë ligjore të komisioneve më të ulëta. Veç kësaj KQZ-ja e sinjalizuar për pengesat që u bëheshin disa vëzhguesve tanë nga KQV-të dhe ndonjë KZAZ duhet të ndërhynte për shmangien e tyre. E shikojmë të nevojshme të përmendim se vëzhguesit e KShH-së u trajnuan në mënyrë cilësore, zbatuan detyrat e caktuara në nenin 7, të Kodit Zgjedhor dhe udhëzimet e KQV-së dhe sipas rastit kanë paraqitur vërejtje me shkrim KQV-ve dhe KZAZ-ve.

3.5 Ngritja dhe funksionimi i KZAZ-ve dhe KQV-ve

Afati ligjor që partitë politike të propozojnë kandidaturat përkatëse për anëtarë të Komisioneve të Zonave të Administrimit Zgjedhor (KZAZ) nuk është respektuar nga të gjitha partitë. Për rrjedhojë, afati ligjor për ngritjen e KZAZ-ve nuk është respektuar pasi vendimi për miratimin e ngritjes së tyre nga KQZ-ja është marrë disa ditë më vonë, në dt. 03.04.2017.

Në periudhën parazgjedhore, KZAZ-të e monitorurara nga ana jonë nuk kanë funksionuar në përputhje me Kodin Zgjedhor. Në pjesën më të madhe, këto KZAZ nuk janë mbledhur rregullisht në orarin e punës, nuk janë trajnuar, nuk kanë marrë vendime, nuk kanë afishuar rregullisht listat përfundimtare të zgjedhësve apo dekretin për caktimin e datës së zgjedhjeve, etj. Në këto KZAZ nuk rezulton të ketë patur kërkesa nga zgjedhësit për lëshimin e vërtetimeve pasi mungonin në listën përfundimtare të zgjedhësve. Monitorimet sporadike që kemi kryer kanë evidentuar se vëzhguesit e KShH-së nuk kanë mundur të kontaktojnë anëtarët e KZAZ-ve gjatë orarit të paraditës¹⁷. Kjo ka vështirësuar marrjen e informacionit nga ana e vëzhguesve tanë për ecurinë e punës së këtyre Komisioneve por në të njëjtën kohë ka

¹⁶ KZAZ nr. 56 dhe 57

¹⁷ ZAZ Nr. 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 dhe 40, Qarku Tiranë, ZAZ nr. 21, 22, 23, 24 dhe 25, Qarku Durrës, ZAZ nr. 56 dhe 57, Qarku Fier, ZAZ nr. 2, 3 dhe 4, Qarku Shkodër, Në ZAZ 47, 48, 49, 50, Qarku Elbasan, ZAZ 78, Qarku Gjirokastrë, në ZAZ nr. 71 dhe 72, Qarku Korçë, ZAZ nr. 11, Qarku Kukës



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

evidentuar edhe neglizhencë apo mungesë përgjegjshmërie në kryerjen e detyrave të rëndësishme që ju ngarkonte Kodi Zgjedhor gjatë fazës parazgjedhore. Pas ankesave të subjekteve zgjedhore, KQZ-ja ka tërhequr vëmendjen e KZAZ-ve të qëndrojnë në selitë e tyre dhe të respektojnë orarin e punës, nga ora 08.00-13.00 dhe nga ora 16.00-20.00.

KShH u ka bërë thirrje drejtuesve të institucioneve shtetërore të mos sjellin asnjë pengesë ndaj punonjësve të tyre pasi angazhimi në detyrën e anëtarit të KZAZ-së është i ligjshëm.

Në dt. 7 Qershor 2017, KQZ-ja ka zhvilluar trajnimin e parë të Komisionerëve të KZAZ-ve pas plotësimit të përbërjes së tyre me anëtarët e propozuar nga dy partitë opozitare. Ky trajnim u krye rreth 2 muaj pas ngritjes së KZAZ-ve, çka ndikoi në uljen e cilësisë dhe efikasitetit të administrimit zgjedhor nga këto komisione. Për më tepër, në këtë drejtim ndikoi gjithashtu negativisht zëvendësimi i herëpashershëm dhe i pjesshëm i anëtarëve të KZAZ-ve nga ana e KQZ-së edhe një ditë para zgjedhjeve, në dt. 24 Qershor 2017.

KShH mendon se ka qenë e patolerueshme vonesa e gjatë dhe e pajustificuar në emërimin e Komisionerëve të Qendrave të Votimit nga ana e KZAZ-ve, për shkak të mosparaqitjes brenda afateve, madje tejkalimit të tyre, të propozimeve nga ana e subjekteve zgjedhore. Deri në dt. 19.06.2017 ose 6 ditë para ditës së zgjedhjeve rezultoi se, 30 KZAZ¹⁸ nuk kishin përmbyllur emërimet e anëtarëve të KQV-ve. Kjo situatë krijoi pasiguri në drejtim të ecurisë që do të kishte procesi i administrimit të qendrave të votimit nga këto Komisione. Kjo situatë bëri që, KQZ t'u kërkojë partive politike të dorëzojnë menjëherë propozimet për anëtarë të komisioneve të Qendrave të Votimit.

KShH ka reaguar publikisht duke evidentuar se çdo vonesë në propozimin e anëtarëve të KQV-ve dhe GNV-ve nga subjektet zgjedhore shkakton formalizëm në verifikimin e dokumentacionit përkatës si dhe pengon trajnimin e tyre. Ne u kemi sugjeruar partive politike parlamentare që, me përjashtim të rasteve të jashtëzakonshme dhe të motivuara, të mos kërkojnë ndryshime në përbërjen e KQV-ve dhe të GNV-ve.

Duke mos paraqitur propozimet e tyre në kohë, subjektet zgjedhore kanë treguar neglizhencë dhe kanë shkelur Kodin Zgjedhor. Këto vonesa reflektojnë në cilësinë jo të duhur të trajnimeve, të cilat u kryen gjithashtu me shumë vonesë, duke vënë në pikëpyetje besueshmërinë dhe kapacitetet e këtyre Komisioneve për zbatimin e Kodit Zgjedhor.

Në përfundim, plotësimi me shumë vonesë i anëtarëve të KZAZ-ve dhe KQV-ve si dhe ndryshimi i shpeshtë dhe i pamotivuar deri në momentet e fundit para ditës së zgjedhjeve ka penguar ose ka shtyrë në kohë trajnimin e tyre si dhe ka ulur cilësinë e administrimit të procesit zgjedhor nga këto komisione.

3.6 Fushata zgjedhore

Disa subjekte zgjedhore kanë filluar më parë aktivitetet politike me natyrë elektorale se afati ligjor (18 Maj 2017, referuar datës së zgjedhjeve 18 Qershor 2017). Ashtu si edhe në

¹⁸ KZAZ me nr. 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 31, 32, 33, 34, 36, 39, 40, 46, 47, 48, 49, 50, 56, 67, 75, në qarqet Lezhë, Shkodër, Durrës, Tiranë, Elbasan, Fier, Korçë dhe Gjirokastrë



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

zgjedhjet e kaluara, nga monitorimi i pjesshëm i medias është vënë re se është përdorur për qëllime propagandistike, përrurimi apo inagurimi i punëve apo investimeve publike, të kryera nga qeverisja në nivel qendror apo vendor. Kjo i ka vënë subjektet zgjedhore që përfaqësojnë mazhorancën qeverisëse në pozita epërsie dhe jo të barabarta me subjektet e tjera zgjedhore. Ne vlerësojmë se kjo është një çështje që duhet të adresohet më tej në Kodin Zgjedhor.

Në përgjithësi, fushata zgjedhore është zhvilluar e qetë megjithëse në media janë raportuar pretendime për ushtrim dhune ndaj anëtarëve të disa subjekteve zgjedhore. Në këto raste, KShH ka sugjeruar që¹⁹, subjektet zgjedhore dhe në mënyrë të veçantë, përfaqësuesit e tyre të zhvillojnë propagandë të ligjshme, në përputhje me nenin 78, të Kodit Zgjedhor si dhe të shmangin përdorimin e gjuhës së urrejtjes.

Respektimi i kriterëve ligjorë²⁰ për afishimin e materialeve propagandistike ka ndikuar në depolitizimin e atmosferës zgjedhore dhe njëkohësisht, në zhvillimin e një fushate propagandistike më të emancipuar, të qetë e më të pranueshme për publikun.

4. Procesi i votimit

4.1 Heshtja Zgjedhore

Në bazë të nenit 77, pika 2, të Kodit Zgjedhor, dita përpara datës së zgjedhjeve dhe data e zgjedhjeve deri në mbylljen e votimit përbën periudhën e heshtjes zgjedhore. Media elektronike ka dhënë njoftime për ndonjë deklaratë të natyrës propagandistike, në mënyrë të veçantë nga liderët e partive politike të regjistruara si subjekte zgjedhore, çka cenoi nenin 77, të Kodit Zgjedhor. Edhe thirrjet e përsëritura të këtyre përfaqësuesve në drejtim të zgjedhësve, duke i inkurajuar apo nxitur ata të ushtrojnë të drejtën e votës vlerësojmë se nuk ishin të justifikuar dhe cenuan heshtjen zgjedhore, në një ditë kur politika duhet të heshte, të distancohej krejtësisht nga procesi dhe të tregonte maturi. KShH vlerëson se, në disa raste KQZ-ja mund të tregojë proaktive në rastet e cënimit të heshtjes zgjedhore.

Në ditën e votimit, KShH ka konstatuar raste kur materiale të natyrës propagandistike kanë qënë brenda distancës së ndaluar në ligj, të cilat nuk janë hequr nga KQV-të gjatë kryerjes së veprimeve paraprake ose janë vërejtur qendra votimi që ndodheshin shumë afër (20-30 m) zyrave elektorale të një subjekti zgjedhor.

Në bashkinë Vlorë, ZAZ 84, në QV 4492 është ndërprerë votimi sepse pranë qendre kishte njerëz që bënin propagandë zgjedhore. Në QV 1724/1, 1724/2, 1726 dhe 1726/1 të ZAZ-së 32 në Tiranë është konstatuar se në korridoret e këtyre qendrave ndodheshin persona të paautorizuar të angazhuar për të ndikuar tek zgjedhësit për të votuar. Prezenca e personave ishte në shkelje të vendimit të KQZ-së²¹, dhe në ndonjë rast u bë shkak për bllokimin e

¹⁹ Deklaratë për Shtyp dt. 19.06.2017, e KShH

²⁰ Udhëzimi nr. 1, dt. 31.05.2017, "Për përdorimin e materialeve propogandistike dhe vendet për afishimin e tyre gjatë fushatës zgjedhore"

²¹ Vendim nr. 498, dt. 24.06.2017, "Për përcaktimin e personave që lejohet të jenë të pranishëm në objektet zgjedhore ku janë vendosur qendrat e votimit"



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

pjesëshëm të procesit të votimit. Sipas informacioneve të vëzhguesve u konstatua pasiviteti i KQV-ve për të vënë rregull në ambientet e QV.

4.2 Veprimet paraprake dhe hapja e Qendrave të Votimit

Vëzhguesit e KShH-së kanë konstatuar një sërë shkeljesh e mangësish në kryerjen e veprimeve paraprake për hapjen e QV-ve, në plotësimin e dokumentacionit të punës së KQV-ve, në respektimin e procedurave që parashikon Kodi Zgjedhor për votimin nga zgjedhësit si dhe për ndihmën ndaj personave me aftësi të kufizuara.

Kështu, në 40.4 % të totalit QV të monitoruara nga KShH u konstatua se, votimi nuk është hapur në orën 07.00. Shkaqet kanë qënë të ndryshme si p.sh., vonesa në paraqitjen e anëtarëve të KQV-ve, përfundimi me vonesë i veprimeve paraprake për hapjen e qendrave të votimit për shkak të mosnjohjes apo paqartësisë për procedurën ligjore, marrja e autorizimit nga ndonjë prej anëtarëve të KQV-së në momentet e fundit, etj.

4.3 Aksesi i vëzhguesve të KShH-së gjatë votimit

Garantimi i transparencës nga ana e organeve të administrimit zgjedhor në nivel vendor ndaj vëzhguesve të akredituar nga KQZ-ja nuk ka qënë i plotë. Në disa raste, vëzhgues të KShH-së janë penguar të ushtrojnë të drejtën e tyre për të monitoruar pa pengesë të gjitha fazat e procesit të votimit (në hapje, gjatë procesit dhe në mbyllje).

Në një rast tjetër, vëzhguesit të KShH i është bërë presion se do të nxirrej nga qendra e votimit në rast se do të bënte vërejtje të tjera me shkrim. Vëzhguesit e KShH kanë paraqitur 86 vërejtje me shkrim drejtuar KQV-ve lidhur me respektimin e procedurës së votimit²². Siç duket, disa KQV të monitoruara jo vetëm nuk njihnin të drejtat dhe detyrat e vëzhguesve (neni 7, i Kodit Zgjedhor) por edhe nuk vlerësonin rolin e tyre monitorues.

4.4 Respektimi i procedurave ligjore gjatë votimit

Në 1.3 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH është vërejtur se tek anëtarët e KQV-ve nuk kishte ndarje pune përsa i takon zhvillimit të procesit të votimit ndërsa në 10.1 % të tyre ka rezultuar se, anëtari i ngarkuar me detyrën për të mbajtur radhën e zgjedhësve në QV nuk e ka kryer detyrën e tij/saj.

Në 11 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH është vërejtur se zgjedhësit nuk kontrolloheshin në të dy duart nëse ishin timbrosur apo jo ndërsa në 6.3 % të tyre, zgjedhësit nuk janë timbrosur në dorën e majtë.

Në 6 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH është konstatuar se nuk hiqej vizë emrit të zgjedhësit në listë përpara se të firmoste. Pas vërejtjeve nga vëzhguesit e KShH, kjo praktikë është korigjuar nga KQV-ja.

²² Vëzhguesit e KShH kanë paraqitur edhe një Vërejtje me shkrim KZAZ-së, për parregullëi gjatë procesit të numërimit të votave



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

Në 22.7 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH ka rezultuar se, anëtarët e KQV-së kanë votuar para mbylljes së procesit zgjedhor dhe në ndonjë rast, anëtarë të KQV-së kanë shkuar për të votuar në qendrat e votimit ku ishin të regjistruar, në shkelje të nenit 58, pika 1 të Kodit Zgjedhor²³.

Edhe pse në 99 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH janë verifikuar dokumentet e identifikimit të zgjedhësve, nuk kanë munguar rastet sporadike kur zgjedhësi është lejuar të votojë pa dokument biometrik ose është lejuar të votojë me çertifikatë, në shkelje të Kodit Zgjedhor. Për të gjitha këto shkelje, vëzhguesit kanë paraqitur vërejtje me shkrim pranë KQV-së, të cilat në disa raste janë pranuar dhe protokolluar. Rastet e votimit me vendim gjyqësor të formës së prerë kanë qënë në numër të papërfillshëm.

Parimi i fshehtësisë së votimit është cenuar në raste sporadike nga vetë zgjedhësit por janë shënuar raste kur ky parim është cenuar nga vetë anëtarët e KQV-ve. Në 2.7 % të totalit të QV të monitoruara, zgjedhësit nuk kanë hyrë vetëm në dhomën e fshehtë. Në këto raste, ata kanë tentuar të hyjnë me familjarët e tyre. Në 28.8 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH janë raportuar tentativa për votim familjar, i cili përbën një problem shqetësues sepse ka të bëjë me zbatimin e parimit të fshehtësisë së votës. Këto tentativa janë ndërprerë nga ndërhyrja e KQV-së ose pas vërejtjeve të vëzhguesve të KShH-së. Krahasimisht me zgjedhjet e kaluara, numri i zgjedhësve që ka tentuar të votojë familjarisht ka shënuar ulje.

Në 10.3 % të totalit të QV të monitoruara nga KShH janë konstatuar raste të pakta të dëmtimit të fletëve të votimit. Në këto raste, zgjedhësit i është dhënë një fletë tjetër votimi dhe fleta e dëmtuar është vendosur në zarfin e “Fletëve të dëmtuara”. Kemi konstatuar një rast të izoluar në një qendër votimi ku zgjedhësi ka fotografuar fletën e votimit por KQV-ja nuk e ka konsideruar këtë fletë votimi si të dëmtuar. Lidhur me këtë çështje, tërheq vëmendjen fakti që, megjithëse në ndryshimet e fundit të Kodit Penal, fotografimi i votës ndalohet penalisht, sipas Kodit Zgjedhor kur ndodh një rast i tillë, zgjedhësit i jepet një fletë votimi tjetër. KShH mendon se kjo duhet patur parasysh në ndryshimet që do t’i bëhen këtij Kodi. Për më tepër, sanksionimi si vepër penale i këtyre akteve vlerësojmë se është një masë tepër e ashpër në Kodin Penal, e cila mund të parandalohet ose gjobitet në rrugë administrative.

4.5 Zgjedhësit me aftësi të kufizuara

Nuk rezulton të jenë marrë masat e nevojshme që parashikon ligji që personat me aftësi të kufizuar t’u krijoheshin mundësitë dhe lehtësitë e nevojshme në ushtrimin e votës. Pavarësisht qëndrimit korrekt dhe lehtësues të KQV-ve, në disa raste kemi konstatuar se QV ishin vendosur në katet e II-ta të ndërtesave, çka vështirësonte votimin e personave me aftësi të kufizuar që kishin pamundësi objektive për të hyrë dhe lëvizur në këto ambiente, të cilat edhe nga pikëpamja infrastrukturore krijonin vështirësi dhe nuk ishin të përshtatura. Vëzhguesit raportuan një rast flagrant kur votuesi nuk mund të ngjitej për të votuar për shkak të papërshtatshmërisë infrastrukturore së godinës.

²³ Neni 58, pika 1, i Kodit Zgjedhor, ku thuhet se: “Anëtarët e KQV-ve votojnë në qendrën e votimit ku janë caktuar komisionerë, pavarësisht nëse e kanë ose jo emrin në listën e zgjedhësve të asaj qendre votimi...”, si dhe neni 106, pika 4 i Kodit Zgjedhor: “Anëtarët dhe sekretari i KQV-së votojnë pasi kanë votuar të gjithë zgjedhësit e pranishëm në qendrën e votimit brenda orarit të mbylljes së votimit...”.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

Vëzhguesit raportuan raste të tjera ku QV-të edhe pse ndodheshin në katet e I-ra sërish kishin vështirësi për shkak të shkallëve në hyrje të qendrës së votimit apo brenda godinës. Në disa raste të tjera u konstatua se njëzia vendore kishte vendosur personel ndihmës për zgjedhësit me aftësi të kufizuar.

Vetëm në 8 raste të monitoruara, qendra e votimit kishte mjete të posacme për votimin e personave me aftësi të kufizuara në shikim. Në 3 % të QV të monitoruara, personat me aftësi të kufizuar janë ndihmuar të ushtrojnë të drejtën e votës në dhomën e fshehtë, nga familjarët apo zgjedhësit e asaj qendre votimi. Në ndonjë rast kur anëtarët e KQV-së kanë tentuar të ndihmojnë këta zgjedhës, vëzhguesit tanë kanë bërë vërejtje me shkrim pasi kjo është në shkelje të Kodit Zgjedhor. Në mjaft raste vëzhguesit kanë vënë re se nuk është respektuar procedura ligjore e parashikuar në Kodin Zgjedhor për dhënien e ndihmës ndaj këtyre personave. Në një rast të publikuar në media, në Shkollën “Hasan Prishtina” në Tiranë, zgjedhësi me aftësi të kufizuar nuk u lejua nga kryetarja e KQV-së të ndihmohet nga familjari i tij, me arsyetimin se kjo nuk parashikohet në Kodin Zgjedhor, ndërkohë që Kodi Zgjedhor ua njuh këtë mundësi.

4.6 Mbyllja e Qendrave të Votimit

Kodi Zgjedhor parashikon se QV mbyllen në orën 19:00, me përjashtim të rasteve kur ka zgjedhës të cilët presin në radhë në qendrën e votimit në këtë orar. Me vendim të motivuar KQZ shtyu këtë orar në orën 20:00 për të gjitha QV-të, edhe pse nga pikëpamja formale-ligjore shtyrja e këtij afati bëhet rast pas rasti për arsyet e përmendura më sipër.

Në përgjithësi, mbyllja e qendrave të votimit është realizuar në orën 20.00. Megjithatë, nga informacioni i vëzhguesve tanë ka rezultuar se një pjesë e QV janë mbyllur edhe para kësaj ore. Sipas vëzhguesve por edhe medias, mbyllja para këtij orari erdhi si rrjedhojë e mosnjohjes në kohë të vendimit të KQZ-së ose për shkak se nuk u konstatuan zgjedhës që ishin paraqitur për të votuar para këtij orari. Shtyrja e afatit nga KQZ-ja, pavarësisht nga qëllimi i mirë, shkaktoi paqartësi, mosinformim dhe një farë konfuzioni tek KQV-të, të cilat pretendonin gjithashtu se procesi ishte i vështirë të administrohej tej afatit ligjor (ora 19:00) për shkak të lodhjes së anëtarëve të tyre.

Në përgjithësi, konstatoam se janë respektuar procedurat e mbylljes së qendrave të votimit, me përjashtim të ndonjë rasti kur anëtarët e KQV-ve nuk njihnin procedurën e mbylljes për shkak të mungesës së trainimit.

5. Procesi i numërimit të votave

KShH ka monitoruar procesin e numërimit të votave në ambjentet e Vendet e Numërimit të Votave (VNV), të vendosura pranë 11 ZAZ në bashkitë e mësipërme²⁴. Monitorimi i KShH-

²⁴ ZAZ nr. 5, Qarku Shkodër, ZAZ nr. 35 dhe ZAZ nr. 37, Qarku Tiranë, ZAZ nr. 11, Qarku Kukës, ZAZ nr. 84, Qarku Vlorë, ZAZ nr. 72, Qarku Korçë, ZAZ nr. 58, Qarku Fier, ZAZ nr. 78, Qarku Gjirokastrë, ZAZ nr. 23, Qarku Durrës, si dhe ZAZ nr. 50, Qarku Elbasan



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

së përfshiu numërimin e më shumë se 10 % të qendrave të votimit të të gjithë vendit në këto ZAZ, proces i cili zgjati deri në orën 19:00 të datës 26 Qershor 2017.

5.1 Veprimet paraprake dhe fillimi i numërimit

Në përgjithësi, kutitë e votimit dhe të materialeve zgjedhore kanë mbërritur në afatin ligjor me disa përjashtime²⁵. Në ZAZ 2 dhe 5, qarku Shkodër, materialet zgjedhore nga zonat largëta kanë mbërritur rreth orës 04:30, të dt. 26 Qershor 2017. Shkaqet e vonesave përtej afatit ligjor të dorëzimit të materialeve zgjedhore në KZAZ-të përkatëse, përveç distancave të largëta të vendodhjes së QV-ve, lidhen me shtyrjen e afatit të mbylljes së votimit me vendim të KQZ-së si dhe me numrin e madh të QV-ve në ZAZ të caktuara, veçanërisht në qarkun Tiranë.

Pavarësisht se transferimi i materialeve nga QV-të në drejtim të VNV-ve vlerësohet pozitivisht, në disa ZAZ, procesi i numërimit nuk filloi menjëherë pas marrjes së të gjitha materialeve. Shkaqet e vonesave ishin të shumta dhe erdhën më së shumti për shkak të debateve mes anëtarëve të GNV-ve dhe vëzhguesve të subjekteve zgjedhore për nisjen e procesit të numërimit²⁶, lodhjes së anëtarëve të GNV-ve²⁷, trajnimit të anëtarëve të GNV-ve pas marrjes në dorëzim të kutive të votimit dhe të materialeve zgjedhore²⁸, apo vonesa me disa orë të paraqitjes së anëtarëve të GNV-ve²⁹. Deri në orët e para të dt. 26 Qershor 2017, procesi i numërimit nuk kishte filluar në ZAZ nr. 24, Qarku Durrës pasi subjektet zgjedhore nuk kishin propozuar emrat e anëtarëve të GNV-ve.

Mbajtja e procesverbalit pas marrjes në dorëzim të kutive të votimit dhe të materialeve zgjedhore nga grupet e marrjes në dorëzim të KZAZ-ve, mungesa e kontestimeve apo e parregullsive gjatë procesit të dorëzimit të tyre, si dhe marrja e vendimeve nga KZAZ-të për nisjen e procesit të numërimit të votave tregojnë për respektimin në tërësi të procedurave në hapjen e procesit të numërimit të votave. Megjithatë, në ZAZ nr. 35, qarku Tiranë, vëzhguesi i KShH-së vërejtë se njëra prej kutive të materialeve zgjedhore kishte të dëmtuar vulën e sigurisë gjatë dorëzimit, por nuk u konsiderua kuti e parregullt dhe nuk u mbajt procesverbal sipas kërkesave ligjore, pavarësisht vërejtjes me shkrim nga ky vëzhgues dhe pranimit të saj nga KZAZ-ja.

5.2 Aksesi i vëzhguesve të KShH-së gjatë numërimit

Procesi i numërimit ishte më transparent për vëzhguesit e KShH-së se sa ai i votimit, pasi kryesisht ata kanë pasur akses të plotë për të hyrë në vendet e numërimit dhe për të vëzhguar procedurat përkatëse. Përjashtimisht, në ZAZ nr. 50, Qarku Elbasan, në dt. 26 Qershor 2017 vëzhguesit e subjekteve zgjedhore dhe të tjerë të akredituar, përfshirë atë të KShH-së, janë nxjerrë jashtë VNV-së me qëllim riverifikimin e dokumentacionit që autorizon monitorimin e procesit, por më pas janë lejuar të vijojnë vëzhgimin. Në raste të tjera, anëtarët e KZAZ-së

²⁵ KZAZ 2 dhe 5, Qarku Shkodër, KZAZ 35 dhe 37, Qarku Tiranë, KZAZ 24, Qarku Durrës, KZAZ 58, Qarku Fier

²⁶ Në ZAZ 84, Qarku Vlorë

²⁷ Në ZAZ 47, 48, 49, 50, Qarku Elbasan

²⁸ Në ZAZ 78, Qarku Gjirokastrë

²⁹ Në ZAZ nr. 35, Qarku Tiranë



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

kanë shfaqur gatishmëri për informimin verbal apo ofrimin e kopjeve të dokumentacionit ndaj vëzhguesve.

5.3 Respektimi i procedurave ligjore gjatë numërimit

Në ZAZ-të e monitorua nga KShH u konstatua se anëtarët e GNV-ve të propozuar me shumë vonesë nga partitë politike, nuk ishin të përgatitur në nivelin e njohurive që kërkohet në aspektin ligjor.

Në përgjithësi, procedurat për numërimin e votave janë respektuar dhe kontestimet ndërmjet anëtarëve të GNV-ve dhe të KZAZ-ve kanë qenë minimale dhe janë zgjidhur shpejt ndërmjet tyre. Numërimi i votave sipas procedurës së parashikuar në ligj, përputhshmëria e numrit të fletëve të votimit me listën e zgjedhësve që kanë votuar, vlerësimi përgjithësisht i rregullt i votave të vlefshme dhe të pavlefshme, mbajtja e procesverbaleve në rastet e votave të kontestuara, si dhe mungesa e problemeve që mund të pengonin qartësisht vijueshmërinë e procesit ndikuan në mbarëvajtjen normale të numërimit të votave në VNV-të e monitoruara.

Megjithatë, nga monitorimi i procesit prej vëzhguesve të KShH-së u konstatuan disa parregullsi në lidhje me respektimin e procedurave të numërimit të votave. Transparenca nuk u garantua në çdo rast. Kjo pasi në disa ZAZ, si psh. me nr. 35, nr. 41, qarku Tiranë, nr. 58, qarku Fier dhe nr. 84, qarku Vlorë, u raportua se fletët e votimit kaloheshin në monitor me shpejtësi. Pas vërejtjeve të vëzhguesve, KZAZ-të kanë urdhëruar ngadalësimin e veprimeve nga GNV-të. Në këtë drejtim kanë ndikuar negativisht edhe disa faktorë të tjerë, si vendosja e vëzhguesve vendorë jo partiakë në distancë të largët nga monitorët e VNV-ve, numri i lartë i personave të pranishëm në ambjentin e VNV-ve apo paqartësia e monitorëve. Në ndonjë rast, këto faktorë kanë shkaktuar debate ndërmjet anëtarëve të GNV-ve dhe vëzhguesve të subjekteve zgjedhore, por që janë zgjidhur pa shkaktuar pengesa të rëndësishme për procesin.

Ka patur raste, si në ZAZ nr. 78, Qarku Gjirokastrë, ku është kërkuar disa herë ndërprerja e procesit nga anëtarët e GNV-ve me qëllim për të pushuar, por kjo nuk ka ndikuar në ecurinë e përgjithshme të numërimit të votave. Vlen të theksohet ndërprerja e procesit të numërimit të votave menjëherë pas numërimit të kutisë së parë, në ZAZ nr. 50, Qarku Elbasan, për shkak të prezencës së theksuar të përfaqësuesve të një subjekti zgjedhor, të cilët kanë ushtruar trysni ndaj anëtarëve të GNV-ve.

5.4 Atmosfera brenda ambienteve të numërimit

Vëzhguesit e KShH-së kanë vërejtur prezencë të personave të paautorizuar në ZAZ 50, qarku Elbasan, ZAZ 58, Qarku Fier dhe ZAZ 35, Qarku Tiranë. Madje, në Elbasan, më dt. 27 Qershor 2017 ka patur një shtim të numrit të Forcave të Policisë të Ndërhyrjes së Shpejtë, në ambjentet e lokaleve pranë ZAZ 50, për shkak të situatës së krijuar nga prania e shumë dhe intimiduese e simpatizantëve të një subjekti zgjedhor.

Në ZAZ 37, qarku Tiranë, të gjithë të pranishmit në ambjentin e VNV ishin të autorizuar por numri i lartë i tyre krijonte shqetësim dhe pamundësi objektive në monitorimin e procesit pa pengesa nga vëzhguesit të pavarur. Në ZAZ 35, qarku Tiranë, personat e shumë të pranishëm në VNV shkaktuan konfuzion dhe paqartësi tek administrata zgjedhore, duke ndërhyrë dhe



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

ndikuar në zvarritjen e procesit të numërimit të votive. Në këtë ZAZ, komunikimi ndërmjet anëtarëve të GNV-ve, KZAZ-ve dhe vëzhguesve të subjekteve zgjedhore ishte i natyrës politike dhe jo ligjore, gjë që deri në një farë mase krijonte pengesa për ecurinë normale të procesit të numërimit.

5.5 Respektimi i procedurave të mbylljes së numërimit

Procedurat e mbylljes së procesit të numërimit të votave janë respektuar në VNV-të e monitoruara nga KShH, me përjashtim të disa VNV-ve në KZAZ-të e monitoruara në qarqet Fier, Korçë dhe Vlorë. Në këto KZAZ, afati ligjor për mbylljen e procesit të numërimit është tejkaluar për shkak të nisjes me vonesë të procesit, të kushteve të papërshtatshme të ambjentit si dhe të pushimeve të kërkuara nga anëtarët të GNV-ve apo edhe emërimit me vonesë të tyre nga KZAZ-të.

Në përgjithësi, janë respektuar kërkesat ligjore në lidhje me plotësimin dhe dorëzimin e tabelave origjinale të rezultateve të votimit për çdo qendër votimi nga GNV-të tek KZAZ-të, pajisjen me kopje të tabelës së rezultateve të çdo anëtari të GNV-ve dhe vëzhguesve të subjekteve zgjedhore, shënimin e vërejtjeve të tyre për tabelën e rezultateve në Librin e Protokollit, nënshkrimin e tabelës së rezultateve nga të gjithë anëtarët e GNV-ve, si dhe mungesën e kundërshtimeve për hartimin e tabelës së rezultateve. Asnjë problematikë apo kontestim nuk rezultoi gjatë plotësimit të tabelës përfundimtare të zonës zgjedhore në KZAZ-të e monitoruara.

Referuar të dhënave të publikuara të KQZ-së³⁰, procesi i numërimit të votave dhe tabulimit të rezultatit është përmbyllur në orën 19:00 të dt. 27 Qershor 2017, pra, brenda 47 orëve nga momenti i mbylljes së votimit. Pavarësisht tejkalimit të afatit ligjor³¹, me rreth 20 orë, të përfundimit të procesit të numërimit dhe tabulimit të rezultatit, këto zgjedhje kanë shënuar përmirësim të ndjeshëm në lidhje me shpejtësinë dhe efikasitetin e ecurisë së procesit të numërimit.

Megjithatë, procesi ka pësuar ngërç për shkak të vonesave në dorëzimin e materialeve zgjedhore nga KZAZ-të në drejtim të KQZ-së, pasi deri më dt. 29 Qershor 2017, duhej të dorëzonin materialet zgjedhore përkatëse 23 KZAZ³², me qëllim mundësimin e nxjerrjes së rezultatit të votimit në një kohë sa më të shkurtër nga KQZ-ja. Këto vonesa ndikuan në mënyrë zinxhir në procesin e verifikimit dhe nxjerrjes së rezultateve për çdo zonë zgjedhore nga KQZ-ja³³, i cili ka vijuar deri më dt. 05 Korrik 2017³⁴.

³⁰ Njoftim për Shtyp dt. 27.06.2017, i KQZ

³¹ Neni 22, pika 1 të Kodit Zgjedhor, në fuqi

³² Deklaratë për Shtyp dt. 29.06.2017, e KQZ

³³ Neni 123, i Kodit Zgjedhor

³⁴ Deklaratë për Shtyp dt. 04.07.2017, e KQZ



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT

ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

6. Rekomandime

Në prill të vitit 2016 KShH i ka dërguar Komisionit të Posaçëm Parlamentar për Reformën Zgjedhore 32 sugjerime, shqyrtimi i të cilave mund t'i shërbente përmirësimit të mëtejshëm të Kodit Zgjedhor por për arsye të dihen, ky komision nuk funksionoi.

Edhe pse OSBE/ODIHR-i nuk ka publikuar ende raportin e tij përfundimtar lidhur me zgjedhjet e 25 qershorit 2017 ku do të parashtrihen edhe rekomandimet përkatëse, mbështetur në monitorimin e zgjedhjeve të fundit nga KShH, dëshirojmë të paraqesim sugjerimet e mëposhtme:

1. Reforma zgjedhore që do të zhvillohet, për aq sa është e mundur vlerësojmë se mund të ndjekë modelin e reformës në sistemin e drejtësisë. Procesi i kësaj reforme duhet të udhëhiqet nga parimet e transparencës, gjithëpërfshirjes dhe mbështetjes në kontributin e ekspertizës më të mirë të organizatave/institucioneve vendase dhe ndërkombëtare dhe në mënyrë të veçantë, të OSBE/ODIHR. Në këtë mënyrë, ndryshimet në Kodin Zgjedhor, në ligjet përkatëse të cilat prekin aspekte të ndryshme të procesit Zgjedhor, përfshirë edhe Kodin Penal si dhe ndryshimet edhe në Kushtetutë do të orientohen drejt arritjes së standardeve ndërkombëtare që kërkojnë zhvillimin e zgjedhjeve të lira dhe të ndershme.
2. Sistemi aktual i zgjedhjeve, veç të tjerave nuk garanton zbatimin e parimit të barazisë së votës. Sistemi i mëparshëm mazhoritar i korrigjuar me atë proporcional duket se është më i përshtatshëm në kushtet e vendit tonë. Kjo do të kërkonte ndryshime në Kushtetutë dhe si pasojë edhe në Kodin Zgjedhor. Nëse do të pranohet ky variant do të sugjerohet që numri i deputetëve të reduktohet në 120, çka vlerësojmë se është në përputhje me numrin relativisht të vogël të popullsisë së vendit tonë.
3. Për parandalimin e inaugurimeve të organizuara në fusha të ndryshme të sektorit publik të cilat janë shfrytëzuar për qëllime elektorale, nga ekzekutivi dhe organet e qeverisjes vendore do të sugjerohet që:
 - a. të parashikohet në Kodin Zgjedhor, ndalimi i inaugurimeve të ndryshme gjatë fushatës zgjedhore, ose
 - b. KQZ të zbatohet me përpikmëri sanksione administrative ndaj subjektit përkatës ashtu siç është parashtruar edhe në rastet e thyerjes së heshtjes zgjedhore (neni 174, i Kodit Zgjedhor).
4. Inkurajojmë dhe mbështesim depolitizimin e organeve të administrimit zgjedhor në të gjitha nivelet, në përputhje me rekomandimin e OSBE/ODIHR-it. Nëse ky rekomandim nuk do zbatohet, vlerësojmë se ndryshimet në përbërjen e KZAZ-ve, KQV-ve dhe grupeve të numërimit të votave, duhet të lejohen vetëm në raste të jashtëzakonshme dhe të motivuara. Në të kundërtën KQZ-ja duhet të ketë të drejtën e refuzimit të kërkesave të tilla dhe zëvendësimin me persona të tjerë që nuk propozohen nga subjektet zgjedhore. Në zbatim të kësaj dispozite sugjerojmë që KQZ-ja të lëshojë udhëzimin përkatës.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

5. Të drejtat e vëzhguesve në procesin e votimit dhe të numërimit të votave duhet të jenë në përputhje me nenin 7, të Kodit Zgjedhor dhe në këtë drejtim të mos ketë dallim midis vëzhguesve të subjekteve zgjedhore dhe vëzhguesve vendas të organizatave jo qeveritare. KQZ-ja në mbështetje të neneve 168 dhe 171, të zbatojë masa administrative kur komisionet përkatëse të zgjedhjeve pengojnë ose refuzojnë vëzhguesin për të ushtruar të drejtat e tij të parashikuara në nenin 7, të Kodit Zgjedhor.
6. Lidhur me heshtjen zgjedhore vlerësojmë se ka nevojë për një rregullim më të detajuar të nenit 77, paragrafi i dytë i Kodit Zgjedhor, i cili ndalon ndër të tjera, fushatën zgjedhore nëpërmjet organeve të medias si dhe zhvillimin e mitingjeve ose veprimtarive të tjera zgjedhore të subjekteve zgjedhore. Heshtja zgjedhore është cënuar në disa raste nga përfaqësues të ndryshëm të forcave politike, të cilat janë regjistruar si subjekte zgjedhore. Cënimi ka ardhur edhe si rezultat i deklaratave të tyre të bëra në media, të cilat kanë natyrë propagandistike por mund të mos interpretohen domosdoshmërisht si fushatë zgjedhore apo veprimtari të tjera zgjedhore të subjekteve zgjedhore, në kuptim të nenit 77, pika 2. Raste të deklaratave të tilla duhet të ndëshkohen me masë administrative ndaj subjektit zgjedhor pjesë ose përfaqësues e të cilit është personi që i jep këto deklarime. Një rekomandim mund të jetë që vetë KQZ-së t'i jepet mundësia të lëshojë një udhëzim më të detajuar në zbatim të këtij neni, se çfarë do të konsiderohet cënim i heshtjes zgjedhore.
7. Sipas Kodit Zgjedhor, në qendrën e votimit dhe në dhomën e fshehtë nuk lejohet përdorimi i telefonit celular nga ana e zgjedhësit. Nëse zgjedhësi tenton të fotografojë fletën e votimit, sipas Kodit Zgjedhor atij i jepet një flete tjetër votimi (shih nenet 109 dhe 107). Kjo dispozitë mendojmë se duhet të rishikohet pasi, sipas ndryshimeve që i janë bërë nenit 327, të Kodit Penal, fotografimi i fletës së votimit nga zgjedhësi konsiderohet veprë penale dhe dënohet me burgim nga 3 muaj deri në 3 vjet (ligji datë 27 maj 2017). Sanksionimi si veprë penale i kësaj veprë është i ashpër, çka mund të adresohet edhe duke dhënë gjobë administrative ndaj zgjedhësit ose duke mos e lejuar atë të votojë për herë të dytë.
8. Praktika ka vërtetuar se prania e kandidatëve gjatë procesit të numërimit të votave (neni 121, i Kodit Zgjedhor) në disa raste ka shkaktuar ndërhyrje, konflikte ose ndërprerje dhe vonesa në nxjerrjen e rezultatit. Për të parandaluar këtë sugjerojmë që, kandidatët të mos jenë të pranishëm gjatë numërimit të votave edhe për faktin se në këtë proces janë të pranishëm vëzhguesit e subjekteve zgjedhore, që kanë të drejtë të paraqesin vërejtje me shkrim që pasqyrohen në protokollin përkatës.
9. Meqë gjatë monitorimit kemi konstatuar se trajnimi i komisionerëve nuk ka qenë cilësor, gjë që ka ndikuar edhe në moszbatimin rigoroz të ligjit, sugjerojmë që në Kodin Zgjedhor të parashikohen shprehimisht afatet e trajnimit dhe certifikimi i tyre. Veçanërisht për antarët e KQV-ve dhe të grupeve të numërimit të votave, trajnimi të kryhet përkatësisht jo më vonë se 5 ditë para datës së votimit dhe 3 ditë para numërimit të votave.



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

10. Propozimet me vonesë të anëtarëve të KZAZ-ve, KQV-ve, dhe GNV-ve, kanë ndikuar në trajnimin e tyre me vonesë dhe në mënyrë jo cilësore. Në këto raste, sugjerojmë që KQZ-ja të vendosë gjobitjen e tyre, në përputhje me nenin 171, pika 5, të Kodit Zgjedhor. Megjithatë, vlerësojmë se kjo dispozitë duhet të ketë një formulim më të qartë për të parashikuar shprehimisht subjektet zgjedhore si përgjegjëse për t'u gjobitur administrativisht, nëse shkelin detyrimet ligjore që kanë të bëjnë me propozimin e listave, propozimin e komisionerëve të niveleve të dyta e të treta dhe çdo detyrimi që ndikon në mbarëvajtjen e procesit zgjedhor. Vërejmë se formulimi i nenit 171, në tërësi ka një natyrë të përgjithshme lidhur me rrethin e subjekteve që mund të gjobiten administrativisht. Ndërkohë, në pika të tjera të këtij neni parashikohet shprehimisht vetëm përgjegjësia e anëtarëve të komisioneve të zgjedhjeve, personave të ngarkuar me përgatitjen e miratimin e listave të zgjedhësve, etj.
11. Sugjerojmë të rishikohet neni 95, i Kodit Zgjedhor ku thuhet se anëtarët e grupeve të numërimit duhet të plotësojnë kushtet dhe kriteret e neneve 30, 31 të këtij Kodi. Neni 31 i këtij Kodi si kusht parashikon që anëtari i KZAZ-së të jetë me arsim të lartë dhe sekretari jurist. Ky kusht është vështirë të zbatohet për anëtarët e grupeve të numërimit të votave.
12. Duke patur parasysh rëndësinë që ka zbatimi i Ligjit nr. 138/2015 “Për garantimin e integritetit të personave që zgjidhen, emërohen ose ushtrojnë funksione publike”, KQZ-ja duhet të ketë një afat më të gjatë për verifikimin e formularëve të kandidatëve, edhe për faktin se ato mund t'i dërgohen Prokurorisë së Përgjithshme për një verifikim më të thelluar dhe të gjithanshëm.
13. Kodi Zgjedhor duhet të përmbajë shprehimisht kriteret e integritetit moral dhe profesional të përzgjedhjes së anëtarëve të Bordit të Monitorimit të Medias (BMM-së), të cilat aktualisht rregullohen me akt nënligjor të KQZ-së. Këto kriteret duhet të forcohen më tej, me qëllim që të garantojnë zgjedhjen e gazetarëve të paanshëm dhe profesionistë në radhët e tij. Gjithashtu, kemi mendimin se zgjedhja e anëtarëve të BMM-së të mos jetë në kompetencën e anëtarëve të KQZ-së, të cilët mund të mos jenë të paanshëm. Kemi parasysh në këtë rekomandim përbërjen aktuale të KQZ-së.
14. Neni 52, i Kodit Zgjedhor ku bëhet fjalë për njoftimin me shkrim të zgjedhësve ose nuk është zbatuar, ose zbatohet pjesërisht në muajin ose ditët e fundit para datës së votimit. Shpenzimet për njoftimin mbulohen nga Ministria që mbulon shërbimin e gjendjes civile. Ky fond është dhënë me vonesë ose nuk ka qenë i mjaftueshëm, prandaj sugjerojmë që fondi për këtë qëllim t'u shpërndahet njësisë të qeverisjes vendore brenda 30 ditëve nga publikimi i ekstraktit të përbërësve zgjedhorë. KQZ-ja të vendosë sanksione administrative nëse kjo dispozitë nuk zbatohet ose kur vërtetohet se njoftimi me shkrim nuk kryhet për çdo zgjedhës.
15. Të rishikohet neni 108, pika 6, e Kodit Zgjedhor ku bëhet fjalë për zgjedhësit që nuk mund të votojnë vetë, të cilët brenda periudhës së rishikimit të listave mund t'i paraqesin kryetarit të njësisë së qeverisjes vendore kërkesën për regjistrim të



KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT ALBANIAN HELSINKI COMMITTEE

shoqëruar me dokumentin zyrtar që provon llojin dhe kategorinë e paaftësisë. Praktika ka vërtetuar se zbatimi i kësaj dispozite vështirë të realizohet, prandaj sugjerojmë që me këtë detyrim ligjor, të ngarkohen organet e qeverisjes vendore me qëllim që, së pari këtyre personave të mos u ngarkohet një barrë e tillë në kërkimin dhe përcjelljen e dokumentacionit të kërkuar si dhe t'u sigurohen të gjitha kushtet për të ushtruar të drejtën e votës.

16. Në Kodin Zgjedhor parashikohen kriteret dhe kushtet për të qenë anëtarë të KZAZ-ve, KQV-ve dhe të grupeve të numërimit të votave. Afatet e shkurtra ligjore për verifikimin e këtyre kritereve e bëjnë formal këtë proces. Prandaj del nevoja që KQZ-ja dhe KZAZ-ja të kenë një afat më të gjatë.
17. Sipas Kodit Zgjedhor, vendimet e Kolegjit Zgjedhor të Gjykatës së Apelit Tiranë janë të paankimueshme. Sugjerojmë që të bëhet një përjashtim lidhur me ankesat për cënimin e parimit të procesit të rregullt ligjor që shqyrtohet nga Gjykata Kushtetuese. E përmendim këtu sepse në vitin 2011, Gjykata Kushtetuese ka refuzuar shqyrtimin e një kërkesë të tillë me arsyetimin se në Kodin Zgjedhor thuhet se vendimet e kolegjit zgjedhor janë të formës së prerë. OSBE/ ODHIR-i në raport ka bërë vërejtje me arsyetimin se cënimi i këtij parimi duhet të jetë objekt shqyrtimi nga Gjykata Kushtetuese.
18. Në Kodin Zgjedhor duhet të bëhet e qartë se ku duhet të votojnë të burgosurit dhe të paraburgosurit duke bërë dallimin midis zgjedhjeve të përgjithshme dhe atyre lokale. Në këtë drejtim, mendojmë se duhet patur parasysh Kodi Civil lidhur me nocionin banim i përhershëm apo i përkohshëm dhe vendimi i Gjykatës Kushtetuese që para disa viteve ka trajtuar një çështje të tillë.
19. Në Kodin Zgjedhor, të përcaktohet qartë kush i përgatit paraprakisht listat e zgjedhësve të të dënuarve dhe të paraburgosurve që i dërgohen organeve të qeverisjes vendore. Me këtë detyrë sugjerojmë të ngarkohet drejtuesi i institucionit, ndërsa zyra e gjendjes civile përkatëse duhet të verifikojë saktësinë e saj.